

UDK 78 (497.6) "04/14"
Pretisak

PRILOG MUZIČKOM ŽIVOTU SREDNJOVJEKOVNE BOSNE*

Boris Nilević

U ovom radu autor je dao kratak pregled muzičkog života u srednjovjekovnoj Bosni. Muzički život se najbolje može pratiti na dvorovima krupne bosanske vlastele (Kosača, Pavlovića i Zlatonosovića) i kraljevskom dvoru, a nešto slabije u gradskim naseljima. O formi duhovne muzike kao dijela liturgijskog obreda u bogomoljama različitih vjeroispovijesti i muzičkom životu na selu nema dovoljno sačuvanih izvora i saznanje o tome se zasniva uglavnom na pretpostavkama.

Ključne riječi: muzički život srednjovjekovne Bosne, krupna vlastela, kraljevska porodica, dubrovački muzičari.

Među ostalim umjetnostima je i muzička, paralelno i u svjetovnom i duhovnom vidu, ispunjavala život srednjovjekovne Bosne. Njen jači zamah počeo je, kako sa obrazovanjem oblasti krupnih velemoža (Kosača, Pavlovića i Zlatonosovića) krajem XIV i početkom XV vijeka, koji su stvorili u svojim domenima dvorove koji su se u kulturnom pogledu takmičili sa kraljevskim iz kuće Kotromanića, tako i sa pojavom gradskih naselja.

Bosanski feudalni svijet je prihvatio rittersko-dvorjansku kulturu kasnog srednjeg vijeka koju "karakterise težnja da se život uzdigne iznad realnosti svakidašnjice i da se dosledno stilizuje. Motivi političkog delovanja pojavljuju se kao služenje pravdi i viteškom idealu, saobraćaj sa ljudima zaodeva se

* Rad je objavljen u časopisu *Zvuk* (Jugoslovenski muzički časopis). br. 2, 1980. Sarajevo: 72-73.

formama etikecije i ceremonijala, ambijent se ispunjava sjajem i bogatstvom, umetnošću i lepotom”.² Kraljevi i velemože su se okružili ne samo svijetom dvorjana, kancelara i diplomata, nego i artista-muzičara za svoju zabavu i razonodu. Za njihovo postojanje znamo na osnovu odluka vijeća Dubrovačke republike koja su ih darivala u novcu, tkaninama ili drugim poklonima, prilikom njihovih gostovanja u Dubrovniku o svetkovinama, osobito na dan sv. Vlaha, uz uobičajenu formulu: “[...] qui venerunt honoratum festum sancti Blasii [...]”. U Dubrovniku su boravili muzičari sa dvora Kotromanića i one vlastele (Kosača, Pavlovića i Zlatonosovića), čiji je odnos sa Dubrovnikom i inače bio prožet jakim političko-ekonomskim vezama, te turskih vojskovođa-krajišnika i prije konačnog osvajanja Bosne.³ Često se pominju frulaši (piffari), trubači (sonatores, tubete), gajdaši (campognatores), dobošari (gnachari-ni) i lautiste (lautarii). Vjerovatno su najveći domet artističkog izraza postigli muzičari hercega Stefana Vukčića-Kosače. U njegovom testamentu od 5. juna 1466. godine spominje se i “jedan organić s cjevmi od srebra”, male ručne orgulje (portativ), jedan od najsloženijih muzičkih instrumenata, vrlo popularan na evropskim plemićkim dvorovima.⁴ Najrašireniji muzički instrumenat bile su (po svoj prilici) gusle, iako im najraniji pomen potiče tek od putopisca Benedikta Kuripešića iz prve polovine XVI stoljeća.⁵

U dubrovačkim dokumentima bosanski muzičari se navode pod imenom velemože kome su pripadali, te nas to upućuje na zaključak da se radilo o profesionalnim artistima, čija je umjetnost bila vezana za plemićke dvorove i njihove muzičke kapele. Mogli su nastupati u malom broju, pa sve do čitave družine (societas). U izvorima nema podataka postojanju ženskih članova muzičkih trupa,⁶ kao ni o feudalcima - mecenama bosanske umjetnosti.⁷ I

² Ćirković S. 1973. 37.

³ Prof. Ante Babić u radu: *Fragmenti iz kulturnog života srednjovjekovne Bosne*, Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu, Knjiga II, Sarajevo 1964, 325-336., dao sumaran pregled odluka dubrovačkih vijeća o odobravanju poklona u vremenskom razmaku od 50 godina. Tu su, u tom vremenu, spomenuti artisti sa dvora Kotromanića, Kosača (Sandalja Hranića i Stefana Vukčića), Pavlovića i Zlatonosovića.

⁴ Stojanović LJ. 1934. 83.

⁵ Anđelić P. 1966. 506.

⁶ Babić A. 1964. 335.

⁷ Ćirković S. 1964. 239.

ličnosti srednjovjekovnih bosanskih artista su nam nepoznate. Koliko su to bili domaći ljudi a koliko putujući stranci, koji su kroz muziku nalazili uhljebljenje, ne možemo ništa reći.

Pored toga što su bosanski feudalci držali na dvorovima svoje muzičke grupe, znali su im i dubrovački svirači biti česti gosti. Oni su dolazili bilo po pozivu bosanske vlastele, ili po nalogu dubrovačke vlade koja ih je slala zajedno sa poslanicima na razne svadbarske svečanosti (kralja Tvrtka II 1428. godine, kralja Stefana Tomaša 1446. godine, hercega Stefana i njegovih sinova 1455. godine, vojvode Ivaniša Pavlovića 1449. i njegovog brata Petra 1455. godine), da bi pridobila naklonost za neki svoj dobar posao kod uticajnog feudalnog svijeta. Rekli bismo, muzika u službi diplomatije. Među dubrovačkim muzičarima spominju se i žene-frulašice na svadbi hercegovog sina Vladislava u jesen 1455. godine: "de mittendo ad nuptias Vladissau i [...] duos tubicines et tres tubicinas".⁸

Muzičari nisu zabavljali samo vlastelu. Oni se sreću i u bosanskim gradovima XV stoljeća, gdje se rađalo jedno novo, građansko društvo od stranaca Dubrovčana i Sasa, te domaćih ljudi. Obogaćeno rudarstvom, trgovinom i zanatstvom, građanstvo je osjećalo potrebu za razvijenijim oblikom zabave. U znamenitom gradu Srebrenici pominje se Radivoj Grubačević, glumac i frulaš u vremenu od 1431-1435. godine.⁹ Pominje se i neki Vukosav Kuković, svirač (piffarus), koji je 1446. godine bio opljačkan u Breznici kod Pive¹⁰. Međutim, muzičari u gradovima su manje poznati, jer nisu bili stalno okupljeni kao artisti kralja i velemoža.

Uporedo sa muzikom na feudalnim dvorovima vladara i plemstva, te u gradovima, njegovana je i duhovna muzika kao dio liturgijskog obreda u bogomoljama različitih vjeroispovijesti. Ona je u pravoslavnim i katoličkim crkvama, manastirima i samostanima i u kapelama plemićkih dvorova odgovala duhu onovremene crkvene muzike. Muzičko stvaralaštvo samostalne bosanske crkve je još jedno u nizu nepoznanica bogumilskog problema.¹¹

⁸ Babić A. 1964. 385.

⁹ Kovačević D. 1966. 37; Kovačević-Kojić D. 1978. 342.

¹⁰ Kovačević-Kojić D. 1978. 343.

¹¹ Anđelić P. 1996. 506.

Forme življenja sela uopšte su nam u velikoj mjeri nepoznate, s obzirom na karakter i sačuvanost građe. Što se tiče muzike, pretpostavljamo da se muziciralo i pjevalo o svadbama, zimskim posijelima, poljskim radovima [...].

Kroz ovaj kratak pregled muzičkog života srednjovjekovne Bosne pokušali smo nazrijeti cjelinu jednog potpunijeg vida čovjekovog življenja na ovom tlu.

Literatura

1. Anđelić P. 1996. "Doba srednjovjekovne bosanske države". *Kulturna istorija Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do početka turske vladavine*. Sarajevo:
2. Babić A. 1964. "Fragmenti iz kulturnog života srednjovjekovne Bosne". *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu*, Knjiga II. Sarajevo: 325-336.
3. Ćirković S. 1964. *Istorija srednjovekovne bosanske države*. Beograd:
4. Ćirković S. 1973. "Odjeci ritersko-dvorjanske kulture u Bosni krajem srednjeg veka". Radovi sa simpozijuma "Srednjovjekovna Bosna i evropska kultura", III. Zenica:
5. Kovačević D. 1966. "Dubrovčani zanatlije u srednjovjekovnoj Srebrenici". *Godišnjak društva istoričara BiH*, god. XV. Sarajevo:
6. Kovačević-Kojić D. 1978. *Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države*. Sarajevo:
7. Stojanović LJ. 1934. *Stare srpske povelje i pisma I/2*. Beograd - Sr. Karlovci:

SUMMARY

A CONTRIBUTION TO THE MUSICAL LIFE OF MEDIEVAL BOSNIA

In this paper the author gives a short overview of the musical life in medieval Bosnia. The musical life can best be followed on the courts of the powerful Bosnian noble families (Kosača, Pavlović and Zlatonosović) and the Bosnian royal court, and even to a lesser extent in the town settlements. Bosnian nobles held musical groups at their courts, but apart from them, they also received entertainers from Ragusa as guests. These medieval musicians are not well known. We cannot surely confirm

whether they were mostly people from Bosnia or foreigners, and we do not know if there were any women in medieval musical groups. We also do not have any information about the forms of spiritual music as a part of religious ceremonies in various religious temples. The musical creativity of the independent Bosnian church is another one of the many unknown subjects in the so called “Bogomil problem”. There is no data about the musical life in medieval villages and our knowledge about it is mainly based on presumptions.

Key words: The musical life of medieval Bosnia, Nobility, Royal family, Ragusan musicians